

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה
ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגיליון - הרב שמואל אינגבר.

"וירא את העגלות אשר שלח יוסף" (בראשית מ"ה, כ"ז)

פרק מ"ה : (י"ז) ויאמר פרעה אל יוסף, אמר אל אחיך **זאת עשו**, טענו את בעירכם ולכו באו ארצה כנען. (י"ט) ואתה צויתה **זאת עשו**, קחו לכם מארץ מצרים **עגלות** לטפכם ולנשיכם ונשאתם את אביכם ובאתם. (כ"א) ויעשו כן בני ישראל, ויתן להם יוסף **עגלות על פי פרעה**, ויתן להם צדה לדרך. (כ"ו) ויגדו לו לאמר **עוד יוסף חי**, וכי הוא משל בכל ארץ מצרים, ויפג לבו כי לא האמין להם. (כ"ז) וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אלהם וירא את **העגלות אשר שלח יוסף** לשאת אתו, ותחי רוח יעקב אביהם.

פרק מ"ו : (ה') ויקם יעקב מבאר שבע, וישאו בני ישראל את יעקב אביהם ואת טפם ואת נשיהם **בעגלות אשר שלח פרעה** לשאת אתו. **שאלה מרכזית א' - מי שלח את העגלות**

פרעה שלח את העגלות - מפשטות הפסוקים משמע **שפרעה** שלח את העגלות, שכן דבר זה מובא **בשלשה** פסוקים : "ויאמר פרעה... ואתה צויתה **זאת עשו**, קחו לכם מארץ מצרים **עגלות**" (בראשית מ"ה, י"ז, י"ט). **וכן :** "ויעשו כן בני ישראל ויתן להם יוסף **עגלות על פי פרעה**" (שם, מ"ה, כ"א), **וכן :** "וישאו בני ישראל את יעקב אביהם ואת טפם ואת נשיהם **בעגלות אשר שלח פרעה**" (שם, מ"ו, ה').

יוסף שלח את העגלות - יש פסוק אחד שממנו משמע שיוסף שלח את העגלות : "וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אלהם וירא את **העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו**, ותחי רוח יעקב אביהם" (שם, מ"ה, כ"ז). **וב'מדרש רבה'** (צד, ג) מובא מדרש המחזק דעה זו : "אותן עגלות ששלח פרעה לשאת אותו היתה **עבודת כוכבים חקוקה עליהם, עמז יהודה ושרפן**. למוד הוא השבט להיות שורף עבודת כוכבים". ומשמע, שיעקב ראה את העגלות ששלח **יוסף**, כי יהודה שרף את העגלות ששלח פרעה, ויוסף נתן להם עגלות אחרות.

שאלה מרכזית ב' - כמה סימנים שלח יוסף לאביו

מוצאים **במדרשים** שיוסף שלח לאביו **שני סימנים**. האחד, שמסר לאחיו **שיאמרו** ליעקב, שעסקו בפרשת עגלה ערופה. והשני, **שע"י העגלות** ששלח לו, רמזו לו על כך. **ויש לברר**, אם אמר לאחיו **מפורשות** שעסקו בפרשת עגלה ערופה, אז למה היה צריך לשלוח בנוסף גם **עגלות**. **וכן, יש להבין**, אם את הסימן הראשון אמר להם במפורש, אז מדוע את הרמז השני ע"י עגלות, רצה שיעקב יגלה לבד?

רעיון מרכזי א' - פרעה שלח את העגלות אך לאחר דרישת יוסף

"אמר אל אחיך זאת עשו... ואתה צויתה זאת עשו" - הציווי של פרעה - **"זאת עשו"** מופיע פעמיים גם בפסוק י"ז וגם בפסוק י"ט. אלא שבפעם הראשונה הוא רק אומר : **"זאת עשו**, טענו את בעירכם", **ואינו מזכיר עגלות**. ואילו בפעם השנייה מצווה שייקחו עגלות : **"זאת עשו**, קחו לכם מארץ מצרים **עגלות**". והבדל נוסף בין הפסוקים, שבפעם הראשונה הוא פותח בלשון אמירה : **"ויאמר** פרעה אל יוסף **אמר** אל אחיך", ואילו בפעם השנייה הוא פותח בלשון ציווי : **"ואתה צויתה"**, ויש להבין את ההבדלים, וממה הם נבעו?

נראה לומר, שבפסוק י"ז פרעה לא מוכן לתת עגלות, אך בפעם השנייה כבר מוכן לתת גם עגלות, ולכן אומר ליוסף : **"זאת עשו** קחו לכם מארץ מצרים **עגלות לטפכם ולנשיכם ונשאתם את אביכם**". **וצריך להבין**, מה קרה שעכשיו מצווה את יוסף לתת להם עגלות?

ואפשר להסביר, עפ"י **"הזוהר הקדוש"** (חלק א ר"י ע"ב) : "אמר ליה רבי יהודה, אינון **עגלות על פי פרעה שדר לון**, דכתיב ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה, אמר ליה דיוקא דמלה, דכתיב ואתה צויתה זאת עשו, ואתה צויתה דיוקא, ובגין כך כתיב **בה"א, משמע דיוסף תבע לון**, ובגין כך **ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה**, ויעקב לא אתקיים במלה עד דחמא לון, דכתיב **וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו, ותחי רוח יעקב אביהם**".

נראה שכוונת 'הזוהר הקדוש' שניתן לקרא - **'צויתה'** במקום - **'צויתה'**, **שיוסף צוה על פרעה לתת להם עגלות**. ולכן, **פסוק י"ז** היה לפני הדרישה של יוסף, לכן פרעה לא מזכיר עגלות. אך **פסוק י"ט** מדבר לאחר שיוסף דרש מפרעה לתת להם עגלות, ולכן אומר פרעה שייקחו עגלות. **ובפסוק כ"א** נאמר **שיוסף נתן להם את העגלות** כי הוא היה היוזם, ואמנם זה היה **על פי פרעה** כי פרעה הסכים לכך.

דרך ב' - יוסף שלח עגלות נוספות מלבד אלו ששלח פרעה

ניתן להסביר, שיוסף שלח קבוצה אחת של עגלות עפ"י ציווי פרעה, ועל זה נאמר : **"ויעשו כן בני ישראל"**, שלקחו את העגלות שציווה פרעה. ואילו המשך הפסוק : **"ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה"**, מדבר על קבוצה נוספת של עגלות, שנתן להם יוסף. והיכן נתן להם רשות? נראה שמבואר בדבריו בפסוק י"ט : **"קחו לכם"**, שהם יקחו להם לפי הכמות הנצרכת להם. ומכאן יוסף הבין, שיש לו את הרשות להוסיף עגלות לפי הצורך שלו. והצורך שלו בעגלות הנוספות היה, בכדי לרמז על העגלה הערופה.

וכאשר ראה יעקב : **"את העגלות אשר שלח יוסף"**, כלומר את קבוצת העגלות הנוספת, שאותן **באמת שלח יוסף** לפי יוזמתו, ולא על פי הציווי של פרעה, וראה שהן לא לצורך, אז הבין שיוסף שלח אותן למטרה אחרת, ורוצה לרמוז לו בזה על לימוד פרשת עגלה ערופה.

רעיון מרכזי ב' - הסימנים ששלח יוסף לאביו

עדיין יש להסביר, למה חשוב ליוסף לדרוש מפרעה שיתן רשות לקחת את **העגלות**? עפ"י **המדרשים** מבואר, שיוסף רצה שיעקב יאמין לאחיים שבאמת מצאו את יוסף, ולא שמישהו אחר שאולי ידע מיוסף פרטים על המשפחה התחזה להיותו יוסף. לכן, יוסף רצה לרמוז ליעקב ע"י **העגלות**, שהוא עדיין זוכר את מה שלימד אותו על פרשת **עגלה ערופה**, ופרט זה הקשור ללימוד תורה, שום מתחזה נוכרי לא היה מעלה בדעתו לברר מראש אצל יוסף. **ועדיין יש להבין**, מדוע גם רצה לשלוח **עגלות**, ומדוע לא הסתפק בזה **סיספר** לאחיו שלמדו יחד פרשת עגלה ערופה? ונראה שניתן להסביר זאת בשני דרכים, האחת על **דרך הפשט** והשנייה על **דרך הדרש** :

דרך הפשט : נסביר תחילה את פסוק כ"ו : "ויגדו לו לאמר עוד יוסף חי, וכי הוא משל בכל ארץ מצרים, ויפג לבו כי לא האמין להם". בפסוק זה האחים מספרים שני דברים על יוסף, האחד - **"עוד יוסף חי"**, והשני - **"וכי הוא משל בכל ארץ מצרים"**. ולאחר שהם מספרים ליעקב את שני הדברים נאמר : **"ויפג לבו כי לא האמין להם"**. וצריך לברר מה פירוש הדבר - **"ויפג לבו"**, ומדוע לא האמין להם?

'ויפג לבו' - 'רש"י' מפרש: **"ויפג לבו - נחלף לבו והלך מלהאמין...** (ירמיה מ"ח, י"א) **ורחיו לא נמר** מתרגמין וריחיה לא פג". נראה, **ש'רש"י'** בדבריו - **'נחלף לבו'** רוצה לומר, שבתחילה היתה לו דעה אחת ואח"כ **התחלפה** בדעה אחרת. בתחילה האמין ואח"כ התחלף לבו ולא האמין להם. וכן נראה מהמשך דבריו - **'והלך מלהאמין'**, כלומר שבתחילה הוא האמין ואח"כ הלך מלהאמין. וכן בדוגמא מספר **'ירמיהו'**: **"עמד טעמו וריחו לא נמר"**, ומפרש **'רש"י'** כמו כאן: **"לא נמר. לא נחלף"**, ריחו לא התחלף לטעם אחר.

ולפי זה, **ניתן להסביר**, שבתחילה שאמרו לו: **"עוד יוסף חי"** האמין שהוא חי. אך לאחר שהוסיפו: **"וכי הוא משל בכל ארץ מצרים"**, אז נחלף לבו ולא האמין להם, שלא יתכן שבנו, יהיה מושל בארץ מצרים. ומעכשיו כבר לא האמין גם לדבריהם הראשונים שהוא חי. כי אם לא האמין רק לזה שהוא מושל, אז לא התחלף לבו, אלא לזה שהוא חי הוא האמין, ולזה שהוא מושל לא האמין.

ועפ"י רעיון זה **נסביר** את הכפילות שבפסוק כ"ז. לאחר שהתחלף לבו מלהאמין להם שהוא חי, הם סיפרו לו את הסימן במה עסקו כאשר פירש ממנו, וזה שנאמר: **"וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אלהים"**, ובעקבות סימן זה הוא שוב **האמין שיוסף חי**. אך עדיין לא האמין שהוא מושל בכל ארץ מצרים. ורק לאחר שראה את העגלות הוא גם **האמין שהוא מושל בכל ארץ מצרים** כפי שנאמר: **"וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו, ותחי רוח יעקב אביהם"**. וכמו שמובא במדרש **'שכל טוב'** (בראשית מ"ה, כ"ז): **"וירא את העגלות... אז אמר בדעתו - ודאי כן הוא שיוסף בני מושל במצרים, שהרי אין עגלה יוצאת ממצרים אלא על פי מלכות"**.

"וירא את העגלות אשר שלח יוסף" - ומדוע לא נאמר: **"ויראוהו את העגלות"**? **ונראה** שניתן לדקדק, שלא הראו לו את העגלות, אלא הוא ראה בעצמו. וכנראה יוסף לא סיפר לאחים את משמעות העגלות, ורצה שיעקב יבין לבדו את הרמז בזה. ומדוע לא סיפר להם?

ונראה לומר, שמלבד המטרה של שליחת העגלות, להוכיח ליעקב שיוסף מושל בכל ארץ מצרים, היתה לו גם מטרה נוספת. **ושמא**, עדיין חשש, שלמרות שמסר להם את הסימן שלמדו פרשת עגלה ערופה, הוא לא היה בטוח, שיעשו זאת בדיוק כפי שאמר להם, ויעקב יסתפק בעניין אם יוסף עדיין חי והאם הוא עדיין בצדקו. לכן, שלח ליעקב רמז ע"י העגלות, בכדי שלבד יבין את הרמז, ומעצם זה שהאחים לא סיפרו לו על העגלות, הוא הבין שזה רמז נסתר ששלח אליו יוסף. ואכן, רק לאחר שראה את העגלות הבין את הרמז.

דרך הדרש: נראה שניתן לפרש גם אחרת את פסוק כ"ז, וכפי שנראה להלן בדברי **'מדרש רבה'** וב'רש"י'. ולפי דרך זאת, יתכן שיוסף לא שלח עגלות בנפרד, אלא היו רק את העגלות ששלח פרעה, וכמו שמפורש בשלושת הפסוקים האחרים. ולפסוק: **"וירא את העגלות אשר שלח יוסף"** ישנה משמעות אחרת, ואז יורדת השאלה - מי שלח את העגלות.

נביא בתחילה את דברי **'רש"י'** שאומר, שיוסף מסר לאחיו **במפורש** את הסימן הזה: **"את כל דברי יוסף. סימן מסר להם, במה היה עוסק כשפירש ממנו, בפרשת עגלה ערופה, זהו שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף, ולא נאמר אשר שלח פרעה"**. מפורש **'ב'רש"י'** שיוסף מסר לאחיו סימן זה, וזאת תחת הכותרת: **"את כל דברי יוסף"**, שהאחים מספרים ליעקב שיוסף מסר להם סימן זה.

המקור לדברי **'רש"י'** אלו נמצא **'ב'מדרש רבה'** (בראשית פרשה צד פסקה ג) ושם מובא בצורה ברורה יותר שיוסף אמר להם **מפורשות** סימן זה: **"ויעלו ממצרים ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי ויפג לבו... ר' לוי בשם ר' יוחנן בר שאול, אמר להם - אם יאמין לכם הרי מוטב, ואם לאו, אתם אומרים לו - בשעה שפרשתי ממך לא בפרשת עגלה ערופה הייתי עוסק. ה"ד וירא את העגלות ותחי רוח. ויאמר ישראל רב - רב כחו של יוסף בני, שכמה צרות הגיעוהו ועדיין הוא עומד בצדקו"**.

מהמשך דברי **'רש"י'**: **"זהו שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף, ולא נאמר אשר שלח פרעה"**, משמע בפשטות, שיעקב לא האמין לסימן שהאחים מסרו בדברי יוסף, אלא רק לסימן ששלח לו יוסף ע"י העגלות. **ויש להבין**, מדוע לא האמין לסימן שמסרו לו ע"י דברי יוסף? ומדוע האמין דווקא לאחר שראה את העגלות. והרי זה סימן עקיף מאד לומר שהעגלות מרמזות על עגלה ערופה. הרי יתכן שאין בהן שום רמז, אלא שיוסף שלח את העגלות כדי לשאת אותו, ומה מחייב שיעקב יקמוץ ע"י כך?

ועוד קשה, כי **לכאורה יש סתירה** בדברי **'רש"י'**, **שמצד אחד** משמע, שהסימן שמסר יוסף בדבריו והסימן של העגלות, הם שני **דברים נפרדים**, לדבורים הוא לא האמין, ולסימן העגלות הוא כן האמין. אך, **מצד שני**, באומרו - **"זהו שנאמר"**, משמע שהסימן הכלול בדברים שמסר להם יוסף וראיית העגלות הם - **היינו הך?**

והביטוי של **'רש"י'** - **"זהו שנאמר"** גם הוא מקורו בדברי **'מדרש רבה'**: **"הה"ד (הדא הוא דכתב) וירא את העגלות"**. וא"כ, גם **מהמדרש** משמע שדברי יוסף וראיית העגלות דבר אחד המה, ויש להבין את פשר הדברים. **ועוד קשה**, למה נאמר: **"הה"ד וירא את העגלות"** היה צריך לכתוב: **"הה"ד וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אלהים"**, כי את זה המדרש מסביר, מה היו דברי יוסף?

ואולי, אפשר לומר, על **דרך הדרש**, שכוונת **'מדרש רש"י'** לומר, שפרעה שלח את העגלות, אך הפסוק לא מדבר על העגלות **הפיסיות** ששלח פרעה, אלא על העגלות **התורניות** ששלח יוסף, **לדיבורים** על **'עגלה ערופה'** ששלח אליו יוסף. ולכן לאחר **'רש"י'** אומר, שהאחים סיפרו ליעקב **את כל דברי יוסף**, הוא אומר - **"זהו שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף"**, כלומר, שזו כוונת הדברים של - **"וירא את העגלות"**, שראה את דברי התורה של יוסף על פרשת עגלה ערופה. ולפי זה יעקב האמין להם מיד לאחר דבריהם, כי בדבריהם הוא הבין את חידושי התורה ששלח לו יוסף בענין עגלה ערופה.

בסוף **המדרש** נאמר: **"ועדיין הוא עומד בצדקו"**, ויש להבין, ממה מוכח שיוסף עדיין עומד בצדקו. שהרי עצם זה שהוא זוכר את הנושא שעסקו בו, אין זה מחייב שעדיין עומד בצדקו? **ואולי אפשר לומר**, בהמשך לדברינו לעיל, שעצם זה שהוא משתמש **בדברי תורה** כסימן להוכיח שהוא זה יוסף, ולא נותן סימנים אחרים שאינם מהתנחום התורני הרוחני, זו הוכחה שהוא שקוע בתורה ועומד בצדקו.

אפשר לומר, שעצם זה שהוא זוכר במה עסקו, אין זה אומר בהכרח על מצבו הרוחני העכשווי, אלא שיוסף גם מסר לו **חידושי תורה** שחידש במשך השנים בפרשה זו, וזה **כן מוכיח**, שגם במצרים היה שקוע בלימוד תורה. והפועל - **'וירא'** אינו מכוון **לראיית העיניים** אלא **להבנת הלב**, שיעקב הבין מחידושי התורה ששלח לו, שהוא עדיין נשאר בצדקו ובתורתו, ולכן: **"ותחי רוח יעקב אביהם"**.

מסוגל לישועות - **כידוע לימוד משניות מס' הניס מסוגל לישועות. ב"ה ילא לאור פירוש נרחב למס' מלווה באיורים**

להקלת ההבנה. לרכישת הספר ניתן לפנות לרכז גרשון אינגבר בטל. - 0527698670

בתקופה זו של הקורונה השיעורים מתקיימים ע"י תוכנת זום

שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת שבת. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש. ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש) לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692.

לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם צמהדורה מורחבת, נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net